

Cyrlometodějská
teologická fakulta

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Kooperace v rámci evaluace projektu „ROMSPIDO“

Evaluační zpráva

Zpracováno pro Teologickou fakultou
Univerzity Palackého v Olomouci

v rámci projektu OPVV „Příprava romských dětí a dětí ze sociálně marginalizovaných skupin
z Olomouckého kraje a okolí na vzdělávání pomocí dobrovolnictví a
se zohledněním spirituálních potřeb,
reg. č. CZ.02.3.61/0.0/0.0/15-007/0000185.“

SocioFactor s.r.o.

2019

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Obsah

1.	Představení projektu	1
2.	Cíl evaluace a její metodologie	2
3.	Evaluační zjištění.....	7
3.1.	Nastavení a procesy projektu	7
3.2.	Předškolní centra	11
	Výběr lokalit	13
	Metody práce.....	21
	Spolupráce s mateřskými školami.....	22
	Dopady	24
	Další vlivy.....	26
3.3.	Volnočasová a doučovací centra	26
	Vznik center	26
	Metodická podpora.....	28
	Motivace dětí	28
	Aktivity center	29
	Dopady	31
4.	Závěr	31

Cyrlometodějská
teologická fakulta

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

1. Představení projektu

Projekt „Příprava romských dětí a dětí ze sociálně marginalizovaných skupin z Olomouckého kraje a okolí na vzdělávání pomocí dobrovolnictví a se zohledněním spirituálních potřeb“ byl podpořen v rámci výzvy č. 02_15_007 Inkluzivní vzdělávání v Prioritní ose 3 Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání a realizován v období od 1. 10. 2016 do 30. 9. 2019.

Cílem projektu bylo zapojení marginalizovaných skupin (zejména Romů) do všech úrovní vzdělávací soustavy a jeho specifikum spočívalo v důrazu na rozvoj dobrovolnictví a zohlednění spirituality. Projekt si vytyčil za cíl zřízení/podporu předškolních center, volnočasových a doučovacích center a rozvíjel na ně navázané aktivity. Vzniklé Univerzitní dobrovolnické centrum mělo prostřednictvím dobrovolníků podpořit realizaci konkrétních aktivit center. Vyjma těchto cílů si projekt kladl také další, např. v oblasti podpory pedagogů, jejich vzdělávání a podpory ve spolupráci se sociálními službami. Od počátku projekt deklaroval, že rozvíjí již fungující struktury, staví na zapojení církevních struktur a také přináší inovativní prvky. Projekt se zaměřil na řešení problému nerovnosti ve vzdělání ve vztahu k dětem a žákům ze sociokulturně odlišného prostředí a svou legitimitu opřel o popis mechanismů vyloučení dětí z hlavního vzdělávacího proudu a existenci problémů sociálního vyloučení a jeho dopadů do neúspěšnosti vzdělávání v Olomouckém kraji, který patří z hlediska sociální exkluze k těm středně zasaženým.

Pro účely evaluace bylo důležité znát, jaké změny měl v tématu zapojení marginalizovaných skupin do všech úrovní vzdělávací soustavy vyvolat. Projekt **očekával dosažení změn** především na úrovni dětí a jejich rodičů. Z analýzy projektové dokumentace se ukázalo, že:

- a) aktivity předškolních center měly přinést zvýšení školní zralosti dětí a snazší vstup a začlenění dětí do mateřských škol a první třídy ZŠ, u rodičů se očekávalo zlepšení vztahů s MŠ a ZŠ a také zvýšení kompetencí v podpoře dětí ve vzdělávání,
- b) volnočasová a doučovací centra měla přispět ke zvýšení školní úspěšnosti žáků (zlepšení prospěchu), snížení absencí a propadnutí a udržení se dětí v hlavním vzdělávacím proudu, podobné dopady se vztahovaly také ke středoškolským studentům, tedy zvýšení školní úspěšnosti a retence ve vzdělávacím systému.
- c) pedagogové důraz na vzdělávání související s inkluzí, ale i novými metodami běžně v předškolní přípravě nevyužívané (Montessori a FIE)

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

2. Cíl evaluace a její metodologie

Evaluace byla zadána přibližně čtyři měsíce před ukončením projektu, před obdobím letních prázdnin. Nositel projektu projevil zájem zjistit, jaké dopady projekt měl a poučit se pro své další projektové působení. Zadání takto formulované evaluátor pokládal za pozitivní a na základě svých následných zjištění za zcela pochopitelné. Zaznívala v něm snaha porozumět přínosu vlastního působení, ale jak se ukázalo napříč spektrem pracovníků, s nimiž evaluace přišla do styku, otázky kolem výsledků byly s koncem projektu vznášeny velmi intenzivně.

Je potřeba zmínit, že projekt mířil do oblasti závažného sociálního problému, který se utvářel desítky let a stal se problémem strukturálním. Jeho řešení, což ukázal i tento projekt, vyžaduje komplexní sociální změnu a je zcela pochopitelné, že se se skončením projektu objevily otázky a pochyby pracovníků o účinnosti a o užitečnosti projektu. O relevanci, jako o klíčovém prvku evaluace, který vyjadřuje konsistenci mezi očekávanými dopady s požadavky, potřebami a prioritami (tedy sociálním problémem), nikdo z projektového prostředí ani jeho okolí (stakeholders) vůbec nepochyboval. Nejasnosti, ale panovaly napříč projektem ohledně účinnosti (effectiveness), tedy vztahu mezi cíli projektu a jeho reálnými výstupy a dále ohledně dopadů (impact) a s ním související téměř filozofické otázce o celkové užitečnosti. Tedy do jaké míry se dopady promítly do zlepšení celkové situace v kraji a to nejen na úrovni cílové skupiny, ale místních vzdělávacích a sociálních politik. Mnohé diskuse o účinnosti a dopadech stály i za zadáním evaluace, neboť napříč projektem nepanovala shoda a s jeho ukončením se otázky stály naléhavější.

Mnohé tyto faktory působily na celkovou ekologii evaluace. Pracovníci projektu, partneři i stakeholdeři intenzivně otázku diskutovali, jejich dojmy se promítaly do hodnocení spolupráce a pracovní výkonnosti jednotlivců. Evaluace v tomto směru vytvořila bezpečný prostor, v němž se mohli vyjádřit všichni výše zmínění aktéři a je zapotřebí uvést, že této možnosti zcela využívali. Na ochotě aktérů se v evaluaci podělit o své názory a hodnocení se podílely dva faktory:

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- a) potřeba diskutovat výsledky projektu a jeho účinnost s ohledem na svou vlastní roli a účinkování,
- b) absence průběžné evaluace projektu.

V prvním případě byla mezi aktéry zřetelná snaha nalézt příčiny pociťované nižší účinnosti projektu. Tu signalizovaly snahy hledat obtíže především v oblasti vztahů (institucionálních, případně i osobních). Mnozí aktéři díky evaluaci v samotném závěru projektu dostali prostor pro ventilování nespokojenosti, případně i rozpaků nad účinností. Zajímavé je, že úvahy aktérů nesměřovaly k dopadům, ty nebyly tematizovány. Pozornost se zaměřovala k procesům projektu a jejich hodnocení. Evaluace tak na sebe koncentrovala především kritické hlasy, a trvale se potýkala s obtížemi obracet pozornost od rychlých soudů a hodnocení, které se obracely směrem k řízení projektu a zapojených jednotlivců, směrem k dopadům a sumativní evaluaci, jejímž smyslem je determinovat celkový dopad programu. Tato hodnocení mohla být také ovlivněna ukončením PP s koncem projektu a určitou frustrací některých zaměstnanců. Ve druhém případě absentovala jakákoliv procesní evaluace projektu. Domníváme se, že pokud by byla přítomna, aktéři by měli průběžnou příležitost vyjadřovat své názory a stanoviska a docházelo by k postupnému zlepšování projektu. Průběžná evaluace by postupně identifikovala silné a slabé stránky projektu a zavčas zjišťovala, jaké změny by měly být prováděny pro zlepšení projektu. Absence průběžné evaluace způsobila, že pracovníci projektu, jeho partneři a stakeholderi naši konečnou evaluaci doslova zavalili všemožnými informacemi a vyjadřovali se k mnoha procesním záležitostem – fungování programu, kvalitě implementace a organizačnímu kontextu a neměli vůbec kapacity a sílu pro pojmenovávání dopadů. To se podílelo i na vytvoření několika interpretací týkajících se pociťované nižší účinnosti projektu. Vzniklo několik myšlenkových map, které hledaly jednoznačného viníka – buď na straně Romů (nezájem, kulturní charakteristiky), nebo konkrétních osob řešitelů projektu (obětní beránek, černá ovce) či instituce jako celku (univerzita). Tyto procesy, posílené absencí průběžné evaluace a gradující v posledním měsíci projektu, komplikovaly hledání vztahu mezi cíli projektu a jeho reálnými výstupy a identifikaci dopadů projektu.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Díky výše uvedeným vlivům je evaluace, kterou předkládáme, poměrně atypická. Nemá charakter evaluace procesní, aby dokázala popsat, jak byl projekt implementován a v jakém rozsahu. Přesto se k některým procesním záležitostem vrací s cílem nalézt odchylky od plánů a cílů. V tomto ji ale brání chybějící data o průběhu procesů, která by byla ověřitelná a byla by považována za „fakt“. Mnohé kontextuální záležitosti nebylo možné postihnout. I přesto je z evaluace patrné, že účinnost projektu ovlivňovaly charakteristiky projektu (způsob napsání projektu, navržení aktivit, naplánování aktivit), povaha implementující organizace (ve vztahu k zapojeným partnerům) a charakteristiky okolního prostředí (strukturální a systémová povaha řešeného jevu).

Výsledná evaluace není ani sumativní v pravém slova smyslu. Ani jí nemůže být. Přesto usiluje o hledání dopadů projektu. Sumativní evaluace ze své podstaty vychází z výsledků evaluací procesních, podává celkovou shrnující zprávu o programu a nestojí na interakcích s realizátory projektu.

Naše evaluace není schopna dostát očekávání, že poskytne celkové posouzení účinnosti a užitečnosti. Nemá k tomu dostatek dat, důkazů a v mnohém musela vycházet z intuitivně formulovaných individuálních tvrzení. Je tedy spíše jakýmsi shrnutím dostupných informací a názorů aktérů, které i přes všechny limity ukazují mnoho důležitého a lze z nich vyzískat doporučení pro další projekty obdobného zaměření. V tomto ohledu evaluace naplňuje očekávání zadavatele, že pomůže při rozhodování o budoucnosti podobných plánovaných projektů a záměrů. Evaluace je zprávou o hodnocení projektu v okamžiku jeho ukončování.

Předložená evaluace se na základě specifikace zadání zaměřila výhradně **na oblast hodnocení aktivit předškolních a volnočasových a doučovacích center, se zřetelem na působení Univerzitního dobrovolnického centra**. Nepokrývala celý rozsah projektu, ale orientovala se jen jeho tři činnosti, které ale patřily k těm nejvýznamnějším s ohledem na cíl projektu a jeho předpokládané dopady. Jednalo se o následující evaluované oblasti:

- Aktivity předškolních klubů – jednalo se o soubor aktivit, které směřovaly do oblasti pedagogické práce s dětmi, podpůrné terénní práce, setkávání rodičů s odborníky, spolupráce

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

s mateřskými školami v rámci společného setkávání, case managementu u dětí se specifickými potřebami a do oblasti podpory adaptace dítěte v MŠ;

- Činnost volnočasových a doučovacích center – působení center směřovalo do oblasti doučovacích aktivit a poskytování různých forem volnočasových aktivit;
- Role Univerzitního dobrovolnického centra – směřovala k podpoře aktivit v předškolních centrech formou pomoci při zajištění samotného chodu center nebo při doprovázení dětí do centra. Dobrovolníci se mohli zapojit také do pomoci při naplňování individuálních plánů dětí.

Evaluace v oblasti DVPP nebyla požadována. Univerzita jako nositel a zajišťovatel vzdělanosti má v tomto ohledu bohaté zkušenosti a ze zpětných vazeb pedagogů (jejich portofolia) zapojených v těchto aktivitách byla zřejmá úspěšnost v této oblasti. V rámci evaluace jsme se zaměřili na hodnocení projektu organizacemi, které byly do projektu zapojeny jako partneři v předškolních klubech (Společně – Jekhetane o.p.s., Ester z.s., Člověk v tísni, Charita Olomouc). Oslovili jsme také zástupkyni Krajského úřadu Olomouckého kraje. Dále jsme se zaměřili na evaluaci činností předškolních klubů, volnočasových a doučovacích center a dobrovolnického centra, které mělo být s centry úzce provázané, a to pracovníky, kteří působili v přímé práci s cílovou skupinou, metodiky a pracovníky UPOL. Předpokládali jsme, že do evaluace zahrneme také samotnou cílovou skupinu (rodiče dětí z předškolních klubů), kontakt s ní byl však velmi omezený, protože v době zpracovávání evaluace (letní prázdniny a konec projektu) nebylo již snadné domluvit schůzky a v městě Olomouci, které je nejlépe dostupné se předškolní klub potýkal s nedostatkem dětí.

V rámci evaluačních rozhovorů jsme zjišťovali, jak projekt a jednotlivé aktivity hodnotili členové řešitelského týmu, partneři a stakeholdeři, co pokládali za pozitivní, co za negativní, a hledali jsme poučení a dobrou praxi pro případ realizace dalších podobných projektů.

V průběhu evaluace jsme navštívili všechna otevřená předškolní centra a vedli rozhovor s jejich vedoucím pracovníkem a/nebo s pracovníkem, na něž nás odkázal ředitel organizace. Jednalo se o:

- předškolní centrum Brouk – Přerov,

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- předškolní centrum Khamoro – Olomouc,
- předškolní centrum Pohádka – Lipník,
- předškolní centrum Bernartice,
- předškolní centrum Gombík – Hanušovice.

Dále jsme navštívili čtyři volnočasová a doučovací centra (s pracovníkem jednoho centra jsme provedli telefonický rozhovor). Jednalo se o:

- volnočasové a doučovací centrum Měrovice u Kojetína,
- volnočasové a doučovací centrum Němčice,
- volnočasové a doučovací centrum Hranice (realizován telefonicky),
- volnočasové a doučovací centrum Olomouc,
- volnočasové a doučovací centrum Uhelná.

Všechny rozhovory realizované v rámci evaluace byly polostruturované a proběhly v průběhu měsíců červen až září. V předškolním centru v Lipníku se nám podařilo realizovat krátké rozhovory s rodiči. Oslovili jsme dvě mateřské školy, se kterými probíhala dlouhodobější spolupráce, odpovědi na naše otázky jsme získali od jedné z nich.

Evaluace se potýkala s mnohými limity, které musí být brány v úvahu.

- Nejedná se ani o procesní, ani o sumativní evaluaci. Evaluace na konci projektu nemá na co navazovat – součástí projektu nebyla žádná procesní evaluace, která by vytvořila zásobárnu dat a ověřených tvrzení, z nichž by bylo možné sestavit finální sumativní evaluaci.
- Evaluace nemá dostatek dat a důkazů, v mnohém musela vycházet z intuitivně formulovaných individuálních tvrzení aktérů. Je spíše shrnutím dostupných informací a názorů aktérů, které jsou kriticky reflektovány a interpretovány z perspektivy evaluace.
- Evaluace byla zpracovávána v posledních měsících projektu, což omezilo její rozsah.
- Absence konkrétních kontaktů. Přes opakovanou snahu získat konkrétní kontakty na pracovníky bylo obtížné je získat, posléze bylo obtížné jednotlivce kontaktovat.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

- V předškolních centrech již byl prázdninový režim v září se některé kluby potýkaly s nedostatkem dětí. (Olomouc, Hanušovice), děti byly nemocné (Přerov), předškolní klub v září otevřen v jiném místě (Bernatice přesun do obce Uhelná).
- Častá byla personální obměna v rámci předškolních center (odchody na mateřské). Pracovníci v přímé práci, se kterými jsme v rámci evaluace hovořili, nedokázali na některé z otázek odpovědět.

3. Evaluační zjištění

Hodnocení projektu jeho účastníky je velmi různorodé – vyvolává pozitivní i negativní ohlasy. Celkově lze říci, že převládaly hlasy poukazující na nedostatky objevující se v průběhu realizace, což přičítáme zejména tomu, že projekt neprovázela průběžná evaluace, která mohla na mnohé z nich v aktuální době poukazovat a pomoci vyhledávat přijatelná řešení. Řada procesních záležitostí, která mohla být řešena v průběhu, se k zadavateli takto dostává až v samotném závěru, což je škoda. Právě tento fakt chybějící důsledné procesní evaluace stojí za nižší účinnosti projektu a také za obtížným určováním dopadů, které nebyly na úvod nijak definovány, v průběhu řešení měřeny a v závěru bylo obtížné je určovat.

Evaluace projektu ukázala, že na projekt působila celá řada vlivů, která jej limitovala a do jisté míry také formovala. Evaluační zjištění jsou řazena v dalším textu do tří podkapitol. První se věnuje charakteristikám projektu a vlivům na úrovni nastavení projektu (procesní stránka), druhá uvádí zjištění z evaluace předškolních center a třetí se věnuje evaluaci volnočasových a doučovacích center.

3.1. Nastavení a procesy projektu

Komunikační partneři zmiňovali, že do projektu vstupovali s přesvědčením o pozitivním přínosu pro cílovou skupinu, se kterou již v nějakým způsobem pracovali v různých regionech Olomouckého kraje,

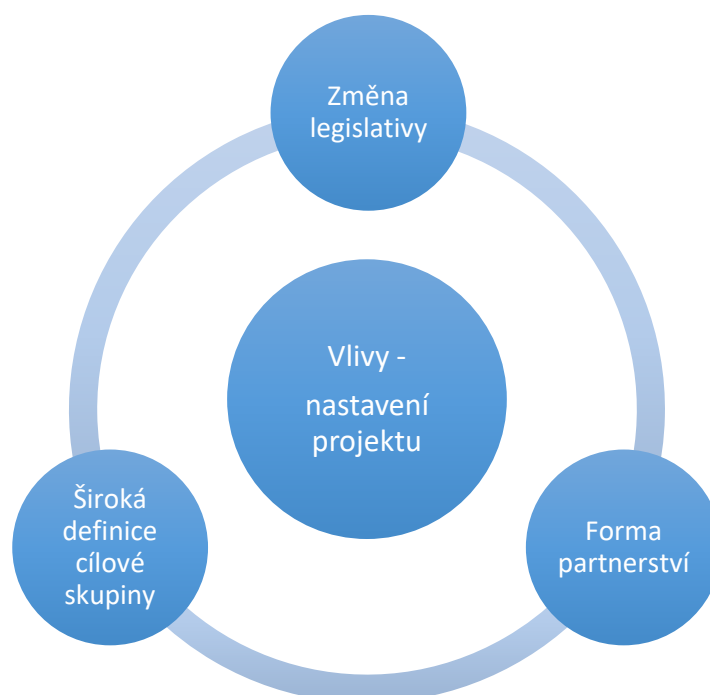
EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

v podobě rozvoje nebo zajištění chodu služeb. Tento cíl se prostřednictvím realizace projektu podařilo dosáhnout. Všichni partneři spatřovali přínos projektu v posílení kapacit organizací (příp. služby, kroužku apod.), které jim pomohly zabezpečit chod služby, zavést a etablovat službu novou nebo kapacitně posílit a rozšířit nabídku své organizace.

Komunikační partneři dále v průběhu evaluace zmiňovali několik zásadních vlivů, které jsme zařadili do kategorie „nastavení projektu“. Tyto vlivy různými způsoby působily na projekt a jeho aktivity v průběhu celé realizace. Z hlediska partnerů projektu se jednalo o zásadní vlivy, které působily na celkovou účinnost projektu: změny legislativy, široké vymezení cílové skupiny a forma uzavřeného partnerství.

Obrázek 1: Vlivy související s nastavením projektu

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Nejdříve se budeme věnovat vlivu změny legislativy. V průběhu projektu vstoupila do jeho realizace legislativní změna, která uzákonila **povinné předškolní vzdělávání**. Od školního roku 2017/2018 je podle zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů vzdělávání v mateřské škole poskytováno bezúplatně od počátku školního roku, který následuje po dni, kdy dítě dosáhne pátého roku věku. Bezplatně je poskytováno i v případě udělení odkladu povinné školní docházky a také vzdělávání v přípravné třídě základní školy. Tato legislativní změna měla vliv na realizaci projektu zejména v tom ohledu, že děti v předškolním věku již měly vzdělávání povinné v rámci mateřské školy. Prostředí, ve kterém projekt započal, je dlouhodobě formováno a přesvědčováno o kladném vlivu předškolního vzdělávání alespoň jeden rok před nástupem dítěte do školy. Legislativní ukotvení povinného předškolního vzdělávání přineslo potřebu působit na rodiče s dětmi v mladším než předškolním věku a pracovat na jejich motivaci ke vzdělávání malých dětí. Projekt také působil v prostředí rodin s větším počtem dětí a dá se předpokládat, že některá z dětí již nějaká zařízení navštěvovaly. Ochota rodičů doprovázet děti do vícero zařízení byla komunikačními partnery pokládána za nízkou. Povinná předškolní příprava dětí měla vliv také na hodnocení dopadů předškolních center ve smyslu vstupu a udržení dětí v hlavním vzdělávacím proudu, kdy děti po prvním roce projektu neodcházely z předškolních center do základních škol, ale do škol mateřských.

Důležitou roli při realizaci projektu měla také **forma partnerství**. Partnerství vymezené jako bez finančního příspěvku s sebou neslo hned několik úskalí v počátku projektu a také v průběhu jeho realizace.

- a) První z potíží spočívá v nastavení projektových pravidel pro partnery bez finančního příspěvku. Problém byl především v oblasti úhrad energií, které nebyly poskytovatelem schváleny. Dále zajištění úklidu, toaletních potřeb atd. se muselo řešit z NN projektu nebo ze zajištění mateřskou organizací.
- b) Druhá z potíží pramenila z nemožnosti platit zaměstnance prostřednictvím partnerských organizací bez finančního příspěvku a v nastavení výše odměny, která přesahovala obvyklý

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

průměr v některých oblastech (Jesenicko) a byla předmětem zájmu. Mateřské organizace participovaly na řízení pracovníků, kteří byli zaměstnanci univerzity. V praxi to přinášelo potíže s vedením těchto pracovníků, kteří byli řízeni pracovníky jiné organizace (a mnozí na to sami poukazovali). Obtíže nastávaly v okamžicích vedení personálu – zaměstnanci se ocitali v komplikovaném způsobu řízení, pokyny dostávali od partnerů, ale odpovědní byli jinému zaměstnavateli. Jedná se o moment, který snižoval účinnost projektu.

- c) Další potíž spočívala v tlacích uvnitř pracovních týmů organizací a souvisela s nastavenou výší mezd, které nekorespondovaly se mzdami obvyklými v sektoru sociálních služeb v daném místě. Zaměstnanci si mezi sebou výši mezd sdělovali, což vedlo k roztržkám uvnitř pracovních týmů, kdy pracovník klubu bez předchozích pracovních zkušeností vydělával více než „nadřízený“ vedoucí pracovník s dlouholetou praxí v sociálních službách a magisterským vzděláním v domovské organizaci. Jedna z organizací se potýkala s odchodem zaměstnanců ze sociálních služeb do projektu Romspido, což jim sekundárně způsobovalo potíže při vedení sociální služby. Střetly se zde dvě odlišné mzdové politiky, které způsobovaly partnerům obtíže.

Vzhledem k nastavení formy partnerství došlo k situaci, kdy projekt a odpovědnost za naplnění indikátorů nesla jedna organizace a druhá organizace měla pomoci s realizací v místě (koordinaci, dohled, propojení s dalšími službami). Toto nastavení nebylo úplně šťastné pro univerzitu, pro kterou znamenalo značné riziko v plnění indikátorů. Univerzita, která nesla odpovědnost za projekt, mohla hodnotu plnění indikátorů ovlivnit pouze prostřednictvím dvou předškolních klubů (v Lipníku a Bernarticích) a vyvíjením tlaku na partnerské organizace. To ji stavělo do pozice, kdy uplatňovala svůj zájem a vyvíjela tlak, aby byly indikátory plněny, byl v rámci evaluace pracovníky v přímé práci často zmiňován a pokládán za nekomfortní. Na druhou stranu je potřeba uvést, že toto nastavení nebylo úplně vyhovující ani pro partnerské organizace bez finančního příspěvku, zejména z důvodů zmiňovaných výše. Je třeba také zmínit, že pracovníci v sociálních službách navržené partnerskými organizacemi neměli pedagogické zkušenosti, což bylo především v počátku projektu problematické.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Za třetí významný limit projektu pokládáme definici cílové skupiny projektu. Projekt definuje **cílovou skupinu** jako děti a žáky, děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, děti a žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání. Projekt se zaměřoval na zapojení marginalizovaných skupin, zejména Romů do všech úrovní vzdělávání. Takto široce definovaná cílová skupina umožňovala působit de facto v jakémkoliv prostoru. Zároveň tato široká definice nesla úskalí v nedefinování si potřeb užší kategorie, potíží a možností cílové skupiny (pozn. odlišná je potřeba marginalizovaných skupin a Romů pracujících a nepracujících; bydlících v Olomouci a v Uhelné; bydlících v centru obce a na vzdálené periferii). Vstup stejného konceptu shodně nastavených zařízení (zejména předškolního centra) do různého prostoru (pozn. venkovského, městského, příhraniční oblasti) působil různě a v kombinaci s dalšími faktory přinášel rozdílné efekty. Ty bohužel nebyly sledovány průběžnou evaluací, takže je obtížné vyhodnotit, jaké kategorie osob se staly v daných místech „cílovou“ skupinou.

Vzhledem k těmto vlivům je zřejmé, že řízení projektu bylo náročné a bylo hodnoceno z jednotlivých partnerských perspektiv různě. Řízení ovlivňovala řada faktorů a vlivů, zejména pak nastavení partnerství a různorodost potřeb v konkrétních lokalitách, které bylo obtížné rozpoznat a reagovat na ně. Střetávaly se různé řídicí mechanismy univerzity a partnerských organizací (velká vzdělávací organizace vs menší neziskové organizace) a různé organizační kultury. Univerzita uplatňovala v situacích nejistoty kontrolní mechanismy a vstupovala do prostředí neziskového sektoru, který je podobným přístupům vystaven roky, a je navyklý na něj reagovat defenzivně. Tento střet se stal předmětem řady dalších nejistot, kritik, nepochopení a ústil ve snížení účinnosti projektu.

3.2. Předškolní centra

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

V průběhu projektu bylo otevřeno pět předškolních center – v Přerově (Člověk v tísní), v Hanušovicích (Společně – Jekhetane o.p.s.), v Olomouci (Charita Olomouc), v Lipníku (UPOL), v Bernarticích¹ (Ester z.s.- UPOL).

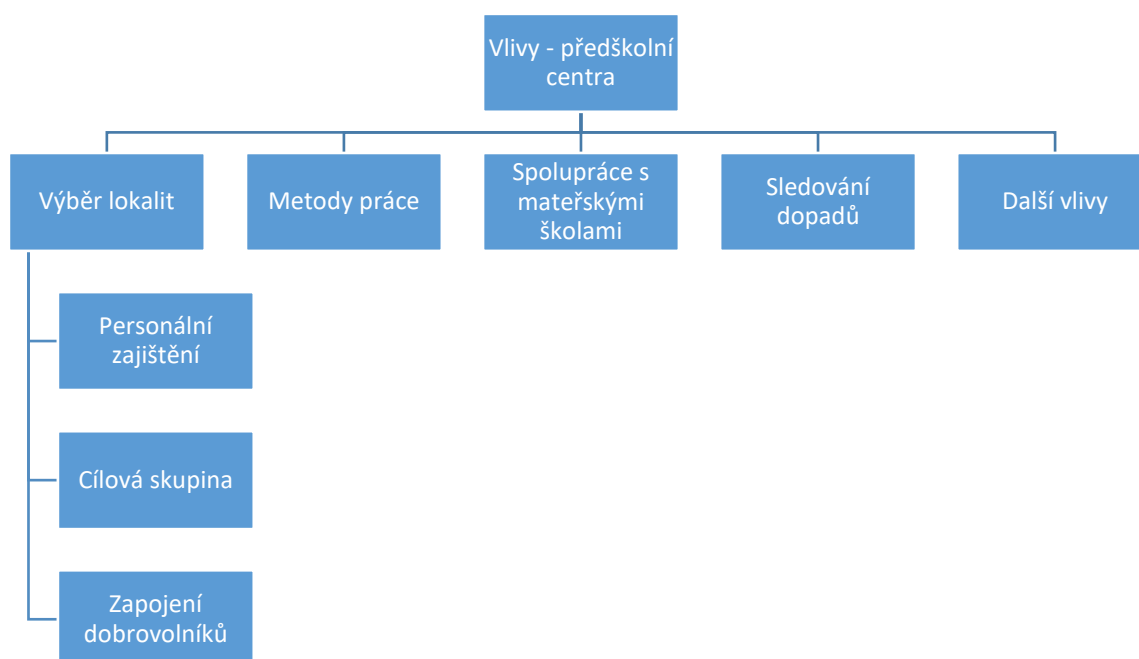
Předškolní centra byla zakládána dvojím způsobem. Prvním z nich bylo navázání na již stávající službu organizace, která nějaký předškolní klub tzv. „školičku“ provozovala (Přerov, Olomouc, Ester). V tomto případě se jednalo o jednodušší variantu, především ve smyslu personálního zajištění. Druhým způsobem bylo zavedení služby nové, to se týkalo předškolního centra v Hanušovicích (Společně – Jekhetane) a v Lipníku (UPOL). U nově zaváděných předškolních center měl na jejich vznik vliv tlak veřejnosti, resp. odpor vedení obcí. UPOL se ze zmíněných důvodů nepodařilo udržet předškolní centrum v Dobromilicích a tak následně vybralo pro realizaci aktivity předškolního klubu Lipník. V Hanušovicích se ze stejného důvodu nedařilo nalézt adekvátní prostory, což byl v této obci dlouhodobý problém a organizace Společně – Jekhetane se s ním potýkala již dříve při zřizování sociálních služeb ve městě.

Obrázek 2: Vlivy na úrovni předškolních center

¹ Společnost Ester z.s. provozovala jedno předškolní centrum nejprve v Bílé Vodě, následně UPOL v Bernarticích a poslední měsíc realizace projektu Ester z.s. v Uhelné.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Výběr lokalit

Výběr lokalit se ukázal jako **klíčový faktor**. Lokality, ve kterých byla aktivita předškolních klubů realizována, se nacházely v různých částech Olomouckého kraje a byly od sebe poměrně daleko vzdálené. Vzdálenost center od sebe vnímali jako problematickou všichni členové realizačního týmu – např. bylo obtížné setkávání týmů center, dlouhá byla dojezdová vzdálenost pro metodika center. Dvě z lokalit (Hanušovice a Javornicko) mají **venkovský charakter**, nacházejí se v pohraničních oblastech a cílová skupina projektu zde žijící často migruje. Organizace, které zde pracují se sociálně vyloučeným obyvatelstvem, hodnotí jejich příchod do oblasti povětšinou jako „útěk“ před nějakým problémem. Jedná se o obyvatelstvo, které se potýká s mnohačetnými, těžko řešitelnými sociálními problémy. Charakteristický v těchto oblastech je také dlouhodobý odliv obyvatelstva, špatná dostupnost kvalifikované pracovní síly a další velmi nepříznivé sociální charakteristiky regionů.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

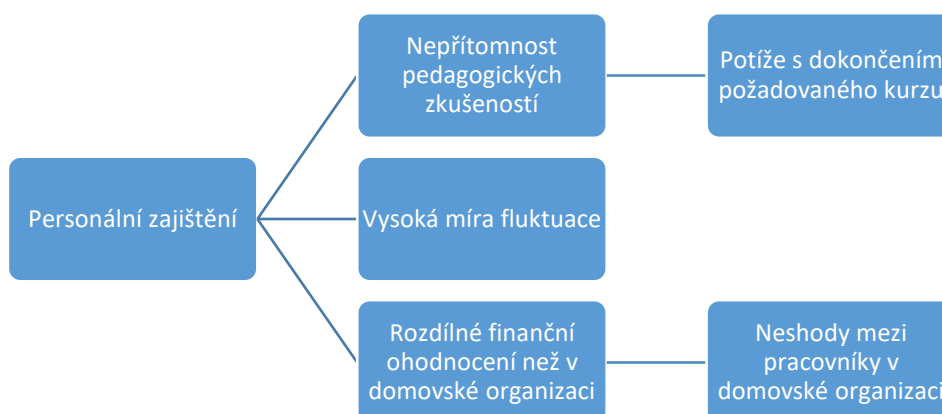
Špatná dostupnost kvalifikované pracovní síly se projevovala v průběhu projektu ve formě neustálého hledání vhodného kvalifikovaného personálu, zejména v lokalitách Javornicko (Bílá voda, Bernartice, Uhelná) a Hanušovice. Problematické bylo nalezení vhodného pracovníka, přičemž ti, kteří byli na pozici pracovníka předškolního centra vybráni, neměli často dostatečné pedagogické vzdělání.

Podle komunikačních partnerů byl problém najít vhodné pracovníky pro předškolní centra, vždy byla vybrána taková osoba, která nejlépe naplňovala potřeby pracovního místa, což nebylo ideální. U těchto pracovníků byla zaznamenávána vysoká míra fluktuace, ve které se podle komunikačních partnerů odrážela nízká motivace pro dosažení požadovaného vzdělání (Montessori, Feuerstein) a vůbec nízká schopnost a sebedůvěra ve zvládnutí požadovaného kurzu (předpoklad pro výkon pozice). Podle komunikačních partnerů měla obava ze závěrečného ukončení vzdělávacích kurzů vliv na setrvání v zaměstnání. Působila na zaměstnance místo očekávané odměny v podobě rozšíření vlastní kvalifikace spíše jako zátěžový faktor. Tento problém do jisté míry souvisel také s tím, že vzdělání bylo novým zaměstnancům poskytnuto zdarma a nebyla požadována žádná finanční spoluúčast, obecně potom s odlišnými očekáváními všech stran (a tím i motivacemi).

Obrázek 3: Vliv výběru lokalit – personální zajištění

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Projekt předpokládal, že nastanou **dopady na cílovou skupinu** na úrovni dítěte (zejména v podobě snazšího zapojení do mateřské školy či základní školy a také zapojení do hlavního vzdělávacího proudu) a na úrovni rodiče (v podobě zvýšení motivace ke vzdělávání). S tímto se ztotožňoval řešitelský tým, i management partnerských organizací. Nicméně předpokladem dosažení takových změn, které budou měřitelné a na úrovni rodiče zasahují do úrovně změn postoje ke vzdělání, je potřeba dlouhodobější práce a vyhodnocování. Očekávání dopadů bylo formulováno srozumitelně, nicméně chybělo vědomí toho, aby byly dopady evidentní, musely by nastávat systémovější (strukturální) změny, což nebylo ambicí projektu, na druhou stranu projekt v počátku nevytvořil nástroje na to, jak dopady v průběhu měřit – nebyla systematicky vytvářena data, která by poskytla žádoucí evidenci. Byla snaha o spolupráci s PedF UK, ale vlastní validace dotazníků pro děti byla vyhodnocena jako samostatný vědecký projekt. V tomto ohledu projekt zůstal v zasetí intuitivních hodnocení a domněnek, které je na konci velmi obtížné vyvracet či korigovat. Zde se ukázalo, jak potřebná je u tohoto typu projektu kvalitní procesní a dopadová evaluace, ale i další nástroje zvyšující kvalitu výsledků.

Pokud se vrátíme k cílové skupině, působila zde častá migrace obyvatel a jejich nepříznivá sociální situace, zejména ve venkovských oblastech, které neumožňovaly dlouhodobou práci s dítětem a potažmo také s rodičem, častou situací bylo to, že dítě docházelo do předškolního centra pouze po

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

dobu několika měsíců. Zde je také významná příčina nižší účinnosti, kterou někteří aktéři mylně interpretovali jako přítomnost primordiální charakteristiky – nezájmu Romů o vzdělávání (kulturně). Vůbec kulturní faktor se ve výkladech aktérů objevoval, ale bez hlubší reflexe toho, odkud se toto „kulturní“ pojetí bere a jaké má na práci dopady. Obecně se kulturním faktorům v sociální práci věnuje málo pozornosti.

Motivace rodičů k využití předškolního centra prostřednictvím důležitosti vzdělání dětí je komunikačními partnery vnímána jako nereálná a v terénu se orientovala spíše na odpočinek rodiče od dítěte a zajištění potřeb dítěte v dopoledních hodinách (koncept nemotivovaného klienta). I toto je projev před chvílí zmíněné kulturní definice, která poukazuje na další obecný problém – kolizi potřeb rodičů, potřeb dětí a očekávání pracovníků. Její prozkoumání je pro evaluaci důležité, bylo by ale potřeba zahrnout do porozumění také vnitřní kultury partnerských organizací, které myšlenkové schémata produkují a udržují. Zde se už dostáváme do oblasti kvality (sociálních) služeb jak celku a nízké úrovně výkonu některých služeb (pozn. není míněno adresně, ale obecně).

V případě, kdy rodina řeší existenční potíže, je pro ni doprovázení dětí do předškolního centra okrajovou záležitostí. Odlišnost motivů rodičů pro zapojení dítěte do předškolního centra (vzdělání dítěte versus odpočinek od dítěte) se následně projevovала ve vzájemné spolupráci – řešení potíží, dodržování pravidel apod. Ukazovalo se, že motivace, která byla v praxi používána, pro naplnění projektem očekávaných změn není dostatečná.

Zapojení dětí do předškolních center se nejlépe dařilo v Lipníku. Je to jediné centrum, které uvádělo, že muselo děti odmítat a vytvořilo si jakýsi pořádník na přijetí. V Lipníku se velmi osvědčilo zapojit do chodu centra pracovníka, který v lokalitě dříve pracoval, měl zkušenosti a navázané vztahy s rodiči z cílové skupiny. Nejproblematictější se jeví zapojení dětí do centra v Olomouci. Komunikační partneři uváděli, že se jim ani přes opakovanou snahu o zaplnění kapacity centra dětmi klientů azylového domu, dětmi z ubytoven, nedařilo centrum naplnit. Tento fakt připisují tomu, že rodiče chtějí umístit všechny své děti do jednoho zařízení. Jeden z komunikačních partnerů pak vidí možnou příčinu v otevírací době

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

centra, která byla pouze čtyři dny v týdnu a s malým přesahem do odpoledne. To hodnotili jako nevyhovující pro rodiče, kteří by mohli vidět ve vzdělávání pozitivum, a kteří jsou motivováni k tomu, aby dítě umístili do školky dříve než poslední předškolní rok. Zároveň byla otevírací doba nevyhovující pro pracující. Zde se ukazuje důležitost vyhodnocování potřeb a představ rodičů. Pokud neznáme jejich stanoviska, nedokážeme je konfrontovat s nabídkou centra (center obecně) a tak jsou vysvětlení spíše volnými interpretacemi pracovníků, z nichž se nelze poučit. Může se zde ukázat např. prostý vliv nevhodně designované služby. Z druhé strany je však třeba zmínit omezení, která jsou legislativně na tento typ služby kladena a nemožnost dosáhnout splnění podmínek jako v běžné MŠ (zajištění oběda a svačin, odpočívárna atd.)

V ostatních lokalitách zapojení dětí nebylo vnímáno výrazně problematicky, ani výrazně pozitivně. Zapojení dětí souviselo s několika dalšími zmiňovanými skutečnostmi. Organizace Ester, Společně-Jekhetane a Člověk v tísni v rozhovorech uváděli, že zapojovaly děti skrze své v lokalitách poskytované sociální služby (zejména sociálně aktivizační služby, azylový dům). Jedna z organizací uváděla, že v rámci svých sociálních služeb vždy po rodičích požaduje, aby děti navštěvovaly mateřskou školu, případně předškolní klub, který provozuje dlouhodobě. Roli v zapojení dětí hrála také vzdálenost center od azylových domů, ubytoven, sociálně vyloučených lokalit, kdy se např. v Hanušovicích nepodařilo zapojit obyvatele lokality „Potůčnick“ vzdálené od předškolního centra přibližně tři kilometry, naopak se zapojovaly děti z blízké ubytovny. Na migraci obyvatel zajímavým způsobem reagovala organizace Ester, která své předškolní centrum v průběhu projektu třikrát přesunula – Bílá Voda, Bernartice, Uhelná. Důvodem byla právě migrace obyvatel (tím i dětí v předškolním věku) a jejich odliv z jedné obce a naopak příliv do obce jiné. Tuto praxi si organizace Ester mohla dovolit díky síti služeb v celé oblasti Javornicka a spolupráci s UPOL v rámci projektu. Vytvořila tedy jakýsi koncept mobilního předškolního centra, které se přizpůsobovalo situaci v místě. Jak se ukázalo, tento model lépe reagoval na potřeby.

V rámci evaluačních rozhovorů se komunikační partneři vyjadřovali také k návštěvnosti centra, jako jednoho z indikátorů projektu v kontrastu s dodržováním určitých pravidel ze strany rodičů. Mezi

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

hlavními pravidly bylo zmiňováno doprovázení dětí v určitém čase, doprovázení dětí jejich rodiči a omlouvání dětí v případě nepřítomnosti dítěte. Komunikační partneři vyjadřovali své obavy z odchodu dětí z centra a nenaplnění indikátorů projektu. Pokud pracovníci center komunikovali s rodiči o nějakých potížích při práci s dítětem, řešili ne úplně příjemnou situaci či jen něco rodičům vytkli, „trestali“ rodiče centrum tím, že již své dítě do centra vodit nebudou. Vysvětlování rodiči, že se nejedná o trest pro předškolní centrum, ale pro dítě a pro ně samotné, bylo podle komunikačních partnerů obtížné. V některých centrech zmiňovali, že v případě, kdy jeden z pracovníků od pravidel ustoupil, jen velmi těžko se dařilo vrátit nastavená pravidla zpět na určitou úroveň. Zároveň bylo v rámci rozhovorů zmíněno, že problém nastal, pokud se s těmito pravidly neztotožňovali všichni zaměstnanci centra, případně je neaplikovali jednotně. Je tedy potřeba, aby zaměstnanci byli s pravidly ztotožnění a věděli, proč jsou určitá pravidla zaváděna. Zde se projevuje poměrně zásadní konflikt mezi pojetím služby, která má kontrolovat a disciplinovat, a službou, která má vycházet z potřeb a být podpůrnou.

Významnou roli při zapojování dětí do předškolního klubu hrála **terénní práce**. Terénní pracovník, vyjma vyhledávání potenciálních „klientů centra“, docházel do rodin v případech, kdy se dítě bez omluvy nedostavilo do předškolního klubu. Předškolní klub v Lipníku terénní práci v rámci projektu hodnotil nejpozitivněji, což je potřeba chápat ve spojitosti s tím, že v lokalitě neposkytuje žádné další služby (ale celkově to stojí za zamyšlení). V lokalitách, kde organizace kromě předškolního klubu poskytovala také další sociální služby, se role terénního pracovníka „upozadovála“. Často se potíže s docházkou dětí nebo jiné potíže řešily prostřednictvím jiné poskytované sociální služby (nejčastěji sociálně aktivizační služby). Zmiňováno bylo také, že rodiče dětí, kteří spolupracovali s jinou službou organizace, upřednostňovali komunikaci pouze s jedním pracovníkem organizace. Tuto praxi, tedy navázání rodiny na jednoho pracovníka a komplexnější práci s rodinou v rámci jedné služby lze hodnotit pozitivně.

Působení na rodiče zapojených dětí a práce s nimi prostřednictvím workshopů a setkávání bylo také jedním z cílů projektu. Zkušenosti z předškolních klubů jsou podobné. Obecně lze říci, že pracovníci museli zapojovat svou kreativitu a snažili se vymýšlet co nejatraktivnější aktivity, aby rodiče ke

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

spolupráci „přilákali“. Komunikační partneři uváděli, že ačkoliv svůj nápad považovali za sebelepší, účast rodičů nikdy nešlo úplně odhadnout – často svou účast přislíbili a nakonec se neúčastnili. Jeden z komunikačních partnerů zmiňoval, že práce s romskou komunitou, která má být úspěšná, musí být dlouhodobá, rodiče musí uvěřit v prospěšnost služby, vidět přínos, předškolní centrum se musí propojit s celou rodinou. Toto poukazuje na potřebu systémovější a propojenější sociální práce.

Obecně lze spolupráci, která s rodiči probíhala, rozdělit do tří kategorií. První z nich kategorií představují workshopy a besedy s odborníky – zmiňován byl např. logoped, lékař, učitelé z hudební školy. Druhou kategorií byla setkávání s rodiči, která měla podobu společného tvoření s dětmi nebo besídky pro rodiče, organizačních setkání s rodiči a konala se různě často. Do těchto aktivit včleňovali pracovníci různé edukativní prvky týkající se např. zdravé stravy, vaření aj. V některých centrech měla podobu pravidelných aktivit. Příkladem mohou být Hanušovice, kde pracovníci zavedli pravidelné čtvrtěční „tvořivé odpoledne“, na které si rodiny dětí zvykly a navštěvovalo je až 20 osob (pravidelnost je příkladem dobré praxe). Třetí kategorií byly společné výlety s dětmi a rodiči, celými rodinami.

Sociální situace dětí respektive rodin se odrážela také v činnosti center. Projekt předpokládal práci s dítětem ve formě case managementu u dětí s vyšší potřebnou mírou podpory, práci s celou rodinou. Z povahy cílové skupiny projekt vycházel z představy, že děti budou pocházet ze sociálně znevýhodněného prostředí. Při samotné realizaci byly řešeny situace, které svou povahou v negativním smyslu předčily projektová očekávání. Extrémní případ podezření z týrání dítěte popisovali dva komunikační partneři. Tento případ, který byl řešen OSPOD a PČR, byl odložen pro neprokázání týrání dítěte a na předškolní centrum následně rodiče veřejně poukazovali jako na toho, kdo jim chtěli dítě vzít. Zmiňovány byly také další náročné a zátěžové situace, které pracovníci center zaznamenali zejména ve vztahu k dětem bydlícím na ubytovnách a vztahují tak důsledkům prostředí, ve kterém děti žijí. Některé situace poukazovaly spíše na potřebu krizových intervencí.

V souvislosti s vyžíváním služby předškolního centra osobami sociálně vyloučenými z majoritní populace je jako nešťastný spatřován *název projektu „ROMSPIDO“*, který směrem k veřejnosti vysílal

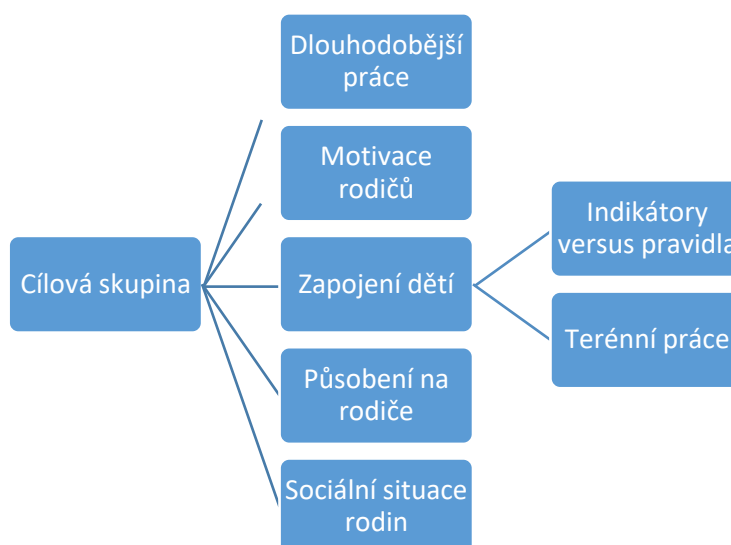

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

signál o exkluzivní službě určené výhradně pro romskou populaci. Byť je jedná o banalitu, ta přispívá jako nezamýšlený důsledek k ještě větší stigmatizaci Romů. Zejména toto působilo ve venkovských příhraničních oblastech, které lze celé označit za sociálně vyloučenou lokalitu, kde je na tyto aktivity ze strany obyvatel nazíráno jako na „protěžování“ romského obyvatelstva, přitom tíže sociálního vyloučení je záležitostí, která se týká všech.

Obrázek 4: Vliv výběru lokalit – cílová skupina

S výběrem lokalit, respektive umístěním předškolních center, souvisí také realizace **dobrovolnických aktivit**, respektive zapojení dobrovolníků do chodu předškolních center, které projekt předpokládal. Dobrovolníci měli s předškolními centry spolupracovat v oblastech doprovázení dětí do center, naplňování individuálních plánů dětí vzešlých z case managementu a také při přípravě a realizaci aktivit či akcí. Pokud bychom zohlednili dostupnost dobrovolníků, tak z tohoto hlediska by bylo ideální otevřít předškolní centra přímo v Olomouci, případně v blízkém okolí. Vzhledem k faktu, že dobrovolníci, které sdružuje Univerzitní dobrovolnické centrum, jsou studenty prezenční formy studia a sami nebývají výdělečně činní, byla představa jejich dojíždění do jiných měst Olomouckého kraje nadmíru optimistická. Dobrovolníci se do chodu předškolních klubů zapojili jen málo. V Olomouci dobrovolníci

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

působili, jeden dlouhodobě vypomáhal s výtvarnými aktivitami. Po jeho odchodu už ale pracovníci o dalšího dobrovolníka nežádali, protože poklesl počet dětí v centru. Důvod dalšího nezapojení dobrovolníků zde nesouvisel se vzdáleností, ale s malým počtem dětí, který do centra docházel. Jak se ukázalo, dobrovolnictví má své limity a zcela ho limitoval nárok na dojíždění do málo dostupných měst kraje. Rekrutace dobrovolníků v místě působení (sociálně vyloučené oblasti) se ukázala jako nereálná.

Metody práce

Pedagogická činnost s dětmi v rámci předškolních center byla postavena na dvou hlavních pilířích – principech **Montessori pedagogiky** a **metodě Feuersteinova instrumentálního obohacování**. Pro podporu těchto metod/přístupů bylo v rámci projektu zajištěno vzdělávání vždy jednoho pracovníka v rámci kurzu Montessori a všech pracovníků v kurzu Feuersteinova instrumentálního obohacování. Všechna předškolní centra byla vybavena montessori pomůckami.

Ze strany komunikačních partnerů bylo (vyjma již zmíněných problémů s dokončením kurzů) za problematické označováno vzdělávání pracovníků center, které probíhalo souběžně s provozem předškolních center. Objevil se názor, že pracovníci těžko uplatní znalosti, které ještě nenabyli, a jednak bylo organizačně obtížné zabezpečit provoz předškolního centra v době školení pracovníků. Jako vhodnější se jevílo zařadit intenzivní vzdělávání pracovníků na počátek projektu a následně otevřít předškolní centra.

S uplatňováním obou metod opět souvisí vzdělanostní úroveň pracovníků v přímé práci a také jejich nastavení – přesvědčení o efektivitě přístupu, který byl od nich vyžadován. Pracovníci center častěji využívali metodu Montessori, podle které se řídili „denně“. Tato metoda byla pracovníky center považována za využitelnější, děti s montessori pomůckami pracovaly bez většího učení, zcela automaticky. Feuersteinovo instrumentální obohacování se podle komunikačních partnerů tolik nevyužívalo. Většina komunikačních partnerů hodnotila Montessori přístup kladně, ale objevili se i kritičtější ohlasy, které se obracely k nedostatečné péči ze strany rodičů, absenci stejného přístupu domácnosti a centra nebo se týkaly chybějící průpravy na řešení krizových situací. Domníváme se, že

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

úroveň využitelnosti metod úzce souvisí s předchozími zkušenostmi a vzděláním personálu a v neposlední řadě i s jejich fluktuací – nastupovali noví, kteří se s metodami nově seznamovali. Aktuálně je tento fakt limitující pro organizace, které by rády ve stejném přístupu (zmiňován zejména Montessori) dále pokračovaly, ale personál, který byl kvalifikovaný, již jejich týmy opustil (nejčastějším důvodem mateřská dovolená) a je otázkou, zda budou disponovat finančními prostředky na vzdělávání personálu nového.

Výrazně pozitivně byla ze strany všech zapojených organizací hodnocena **metodická a odborná podpora**, která byla předškolním centrům poskytována prostřednictvím pozice garanta předškolního vzdělávání. Mezi nejvýznamnějšími pozitivy metodické a odborné podpory viděli komunikační partneři řešení obtíží konkrétních dětí, v pomoci při práci s každým konkrétním dítětem (zejména dětmi náročnými). Osobnost garantky byla vnímána jako profesionální, vybavená velkými zkušenostmi, spolu s týmem byla velkou podporou pro předškolní centra. Důležitou součástí hodnocení podpory byla také neutuchající houževnatost a snaha o udržení hodnot a vizí předškolních center. Jeden z komunikačních partnerů se vyjádřil tak, že kde by to už neziskové organizace neměly sílu znovu zkoušet, přišel z metodické úrovně entuziasmus a přesvědčení o správnosti využití obou metod (pozn. Montessori a Feuerstein), což organizace vedlo k tomu, že nerezignovaly. Pokud by měli pracovníci předškolních klubů na odborné podpoře něco změnit, uvítali by ji ještě častější. Obecně se zde ukazuje potřeba posílení odborného vedení. Nedokážeme však rozlišit, do jaké míry se může jednat i o riziko, kdy mohou být na odbornou rovinu přenášeny i mnohé jiné problémy.

Spolupráce s mateřskými školami

Jedním z předpokladů projektu byla spolupráce předškolního klubu s **mateřskými školami**. Projekt očekával, že prostřednictvím spolupráce s mateřskými školami se děti adaptují na jejich běžné prostředí, budou podpořeny v přechodu na běžnou MŠ a snazší bude také spolupráce s rodiči. Náplní spolupráce měly být společné aktivity dětí, případně také s rodiči a podpora dětí a rodičů při přestupu z předškolního klubu do mateřské školy. Jeden z komunikačních partnerů se na spolupráci

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

s mateřskými školami díval s nadhledem a poukazoval na systémové potíže, které jsou dány nesystémovým uchopením předškolních center. Zmiňoval také, že neziskové organizace poskytující sociální služby nejsou vnímány jako „pořádný partner“ pro školská zařízení, což souvisí s jejich financováním, neboť ani NNO samy nevědí, na které služby se jim podaří nalézt finanční prostředky a nejsou schopny zachování služeb dlouhodobě garantovat.

Spolupráce s mateřskými školami byla až na výjimky komplikovaná. Komunikačními partnery byly popisovány tři modely (ne)spolupráce. První z modelů je pozorovatelný ve venkovských oblastech. Zde je předškolní klub vnímán jako konkurenční zařízení. Jeden z komunikačních partnerů uvedl, že byli mateřskými školami označováni za „nevzdělanou konkurenci“. Náhled na předškolní klub se víceméně odvíjí od populačně slabších či silnějších ročníků, kdy zejména v případě těch slabších, mateřské školy „bojují“ o každého návštěvníka. Rivalita mezi mateřskými školami a předškolními kluby časově předcházela realizaci samotného projektu. Druhý z modelů se objevoval ve větších městech, kde se pracovníci předškolních center setkávali s odmítavými reakcemi, interakce s pracovníky některých mateřských škol byla popisována jako „nepříjemná“. V několika mateřských školách spolupráci s předškolními kluby podmiňovali předložením očkovacích průkazů dětí, které bylo obtížné od rodičů získat. Domníváme se, že tato reakce souvisí s obavami z přílivu většího počtu romských dětí do mateřských škol. Tam, kde se podařilo spolupráci navázat, se odvíjela vesměs v rámci jednorázových aktivit – např. společná procházka dětí, návštěva na dětském hřišti při MŠ, společný program MŠ a předškolního centra. Třetím, dalo by se říct nejlepším modelem spolupráce s mateřskou školou, byla spolupráce s mateřskou školou v Olomouci. V případě této mateřské školy probíhaly oboustranné návštěvy dětí. Podobná situace panovala také v Lipníku, kde po nástupu prvních dětí z předškolů učitelky MŠ objektivně uznaly přínosy, které na dětech viděly oproti dětem přicházejícím přímo z rodin. Společné aktivity rodičů dětí z mateřských center a předškolních klubů v rámci evaluace žádné centrum nezmínilo.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Dopady

Velké rezervy jsme z pohledu evaluace zaznamenali na úrovni **sledování dopadů předškolních klubů**. Projekt předpokládal změny na úrovni dítěte, kdy mělo dojít ke zvýšení školní zralosti a snazšímu začlenění do hlavního vzdělávacího proudu a na úrovni rodiče, který měl získat vyšší kompetence a podporovat dítě při vzdělávání a také bylo předpokládáno zlepšení vztahů mezi rodičem a mateřskou školou. Možnosti evaluace dopadu byly na konci projektu velmi omezené, předpokládají srovnání stavu před vstupem do projektu a na výstupu nebo srovnání účastníků projektu s kontrolní skupinou (využití kontrafaktuality). Z hlediska evaluace bylo překážkou to, že na počátku nebylo nastaveno sledování dopadů. Při dotazu na sledování konkrétního dopadu činnosti předškolního klubu nejčastěji komunikační partneři zmiňovali, že na dětech pozorovali pokroky a také, že svou práci vkládali do elektronického systému. Dále zmiňovali, že do hodnocení efektivity předškolních klubů zasáhlo zavedení povinné předškolní docházky, které znamenalo, že děti nevstupovaly do 1. ročníku základní školy, ale do školy mateřské. Všechny děti, které z předškolních klubů přecházely do mateřské školy, vstupovaly do MŠ běžné, nikoliv do speciální. Dotazovali jsme se komunikačních partnerů, zda sledovali, jak se dětem začlenění do běžné MŠ daří. Ve většině případů jsme zjistili, že toto nesledovali dostatečně efektivně a dlouhodobě. Někteří pracovníci zmiňovali, že měli obavy v případě, kdy děti přecházely z kolektivu pěti dětí do kolektivu více než 20 dětí. Tyto obavy však nepodkládali žádnými zjištěními, spíše se jednalo o jejich osobní pojetí. V jednom z předškolních klubů konverzační partneři uváděli, že děti z předškolního klubu lépe prospívají na základní škole. Toto zjištění opírali o informace z účasti jejich pracovníka v některých vyučovacích hodinách, která jim umožňuje srovnání dítěte, které do centra nedocházelo a např. jeho sourozence, který do centra docházel pravidelně. Pro vyhodnocení dopadu docházky do předškolních center pro udržení se dětí v hlavním vzdělávacím proudu či na jejich školní úspěšnost by bylo potřeba delšího časového horizontu. Někteří komunikační partneři opírali nezjišťování informací o nemožnost dotazování se na konkrétní dítě z důvodu GDPR.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Dopady činnosti předškolních klubů orientované na rodiče zmiňovali komunikační partneři jen sporadicky. Vesměs se hodnocení zaměřovala na roli při překonání strachu z odloučení od dítěte a ponechání v péči jiných osob.

V rámci evaluace jsme kontaktovali **zástupce spolupracujících mateřské školy** a dotazovali jsme se, jaká je jejich zkušenost s předškolním klubem, jak hodnotí připravenost dětí na vstup do běžné MŠ a zda pozorují, že je pro ně přechod do běžné mateřské školy snazší. Mateřská škola pozorovala, že děti z předškolního klubu při návštěvách běžné MŠ „splynuly s kolektivem“, nebyly z ničeho zaskočené ani překvapené a mezi dětmi z běžné školky byly nerozeznatelné. To je zajímavé zjištění. Pokud komunikační partner srovnával děti z předškolního klubu a děti, které do předškolního klubu nedocházely a nyní navštěvují MŠ, považoval rozdíl za nesrovnatelný. Děti, které nastoupily přímo do mateřské školy v pěti letech, se učí to, co děti běžně při nástupu ve třech letech – tento rozdíl u dětí z předškolního klubu nebyl zaznamenán. Komunikační partner považoval za pozitivní přínos předškolních klubů ve vztahu k roli učitele, protože těm se nabídla možnost pracovat s již připravenými předškolními dětmi. Negativně bylo vnímáno nezapojení se více mateřských škol, což je podle komunikačního partnera odrazem nastavení současné společnosti.

Rodiče, kteří hodnotili činnost předškolního klubu, zmiňovali, že jsou s činností předškolního centra spokojeni. U svých dětí pozorovali zlepšení. Jedna z matek uvedla, že její dítě během osmi měsíců udělalo velký pokrok – neumělo dávat dohromady slova a nyní tvoří věty, osvojilo si základní hygienické návyky (mytí rukou). Rodiče si pochvalovali přátelskou atmosféru centra. Jiná matka uvedla, že jsou její děti poslušnější. První z matek vyjádřila obavy z přechodu dítěte do běžné „velké“ mateřské školy, druhá byla přesvědčena o tom, že jsou její děti na přestup připraveny.

Je zřejmé, že lze sledovat pozitivní dopady předškolních klubů na připravenost dětí do MŠ a následně do základní školy. Domníváme se, že průběžné hodnocení dopadů formou rozhovorů s rodiči dětí, kteří předškolní klub navštěvují nebo opouštějí, mohlo přinést zajímavá zjištění a důkazy o pozitivních dopadech. Ty však nyní ex-post nejsme schopni zjistit, natož jejich vývoj a utváření v čase (dynamiku).

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Další vlivy

Mezi **dalšími vlivy** na realizaci projektu bylo komunikačními partnery zmiňováno množství projektů, které do práce s romskými komunitami směřují. V tomto ohledu byla nastolena otázka, nakolik byl tento projekt vnímán partnery jako jeden z mnoha a používané přístupy (metody) v předškolních centrech jako jedna „z metod v řadě“. Svým způsobem mohla směrem navenek zanikat originalita projektu a jeho inovativních přístupů. V průběhu evaluace jsme také pozorovali způsob, jakým je sociálně vyloučené obyvatelstvo koncipováno do role pasivního příjemce různých podpor.

3.3. Volnočasová a doučovací centra

Hned na počátku evaluace jsme měli největší potíže se získáním kontaktů na volnočasová a doučovací centra. Manažerem projektu nám byly zpřístupněny zprávy, dokumenty vzniklé v průběhu realizace projektu, vztahující se k půlročním obdobím. Zde se však kontakty nevyskytují.

Kontakty na pracovníky volnočasových a doučovacích center jsme získali prostřednictvím oslovených farářů (Němčice nad Hanou, Měrovice u Kojetína), od organizací působících také na poli předškolních center (Charita Olomouc, Ester z.s.), vyhledáním kontaktu na internetu (Hranice na Moravě). Další centra jsme vzhledem k časové dotaci a obsáhlosti evaluace nekontaktovali. Jednalo se o centrum v Brodku u Přerova a ve Velké Bystřici.

Vznik center

Centra vznikala okolo osob, které se v dané lokalitě iniciativně projevovaly a měly zájem o spolupráci na projektu. V Olomouci se jednalo o v místě působící klub, v ostatních případech vznikla centra při farnostech (např. Měrovice, Němčice, Velká Bystřice) nebo na základě nadšení angažované osoby (např. Hranice na Moravě). Podle komunikačního partnera byly pro centra klíčové aktivní osoby v místní komunitě, které byly ochotné ve svém okolí něco měnit, pracovat na změně. Tyto osoby byly

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

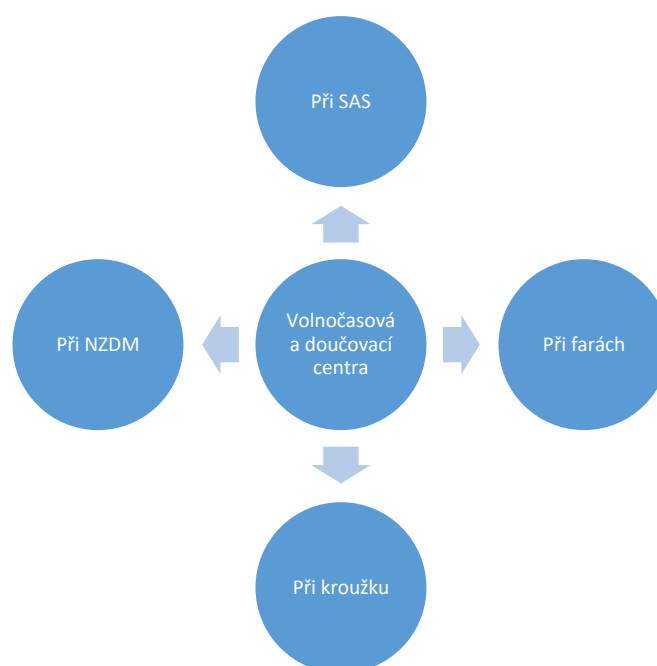

v rámci projektu podpořeny smlouvou a finančním ohodnocením. Jako dobrá cesta se ukázalo oslovení farářů, kteří v komunitách našli „správnou“ osobu, oslovili ji a doporučili. Zde se ukázal vliv teologické fakulty jako nositele projektu.

Některá doučovací a volnočasová centra vznikla v rámci projektu (Němčice nad Hanou, Měrovice u Kojetína), jiná pouze rozšířila svou činnost a posílila svůj tým o další osoby, jež se věnovaly doučování (Hranice na Moravě, Olomouc) v kombinaci s naplněním volného času dětí (Uhelná).

Zajímavé bylo spektrum aktérů, kteří své volnočasové a doučovací centrum zakládali či rozvíjeli. Ve dvou lokalitách bylo centrum založeno při farách, v jedné lokalitě při kroužku v DDM, v další jako fakultativní služba navázaná na sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi nebo jako aktivita při Nízkoprahovém zařízení pro děti a mládež.

Obrázek 5: Vznik Volnočasových a doučovacích center

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Metodická podpora

Komunikační partner odpovědný za metodickou přípravu doučovatelů uvedl, že metodická příprava se zaměřovala především na dovednosti spojené s motivováním žáků k samotnému učení, ke zlepšení prospěchu. Vzhledem k tomu, že doučování probíhalo v úplných základech předmětů, nebyla potřeba zvláštní edukace doučovatelů v oblasti vzdělávací. Bylo důležitější „vyškolit“ doučovatele v tom, jak navázat kontakt s komunitou, s klienty. V rámci doučování se doučovatelé orientovali zejména na udržení dítěte v „kontaktu“ s daným předmětem. Průlomový moment byl spatřován v přesvědčení dítěte a navázání kontaktu s ním.

Na metodickou podporu reagovali komunikační partneři velmi rozdílně. Jedni si ji chválili a považovali ji za důležitou v rozvoji doučování, jiní naopak uváděli, že je neuspokojovala.

Motivace dětí

Komunikační partneři v lokalitách etablovaných organizací uváděli, že děti motivovali prostřednictvím aktivit, které již s nimi nebo rodiči realizovali a zmiňovali také další způsoby motivace uvedené níže. Děti v centrech, které vznikly při farách, byly o této možnosti **informovány farářem** nebo v rámci výuky náboženství ve škole.

V Uhelné byly doučování a volnočasové aktivity nabízeny dětem z rodin, kterým organizace poskytuje sociálně aktivizační služby. Volný příchod dětí bez souhlasu rodičů nebyl možný. Motivační pro děti byl vytvořený **systém volnočasových a doučovacích aktivit**. Volnočasová a doučovací centra byla „rozeseta“ v obcích, kam děti dojížděly do škol a kde děti bydlely. Mohly tedy před odjezdem autobusu do místa bydliště trávit čas v jednom z center, poté přejet domů a navštěvovat centrum druhé.

Nízkoprahové zařízení pro děti a mládež provozované Charitou Olomouc uvedlo, že doučování bylo doprovodnou aktivitou a děti o doučování informovali prostřednictvím **facebooku, webu, letáčků**. Bylo

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

to jediné centrum, které jak vyplývá z jeho povahy, nevyžadovalo souhlas rodiče s docházkou dětí, což bylo hodnoceno problematicky z důvodů vykazování indikátorů v projektu.

V Hranicích se děti o doučování nejčastěji dozvěděly v rámci romského kroužku, který navštěvovaly. Informace o doučování byly uvedeny i na „facebooku romského klubu“ a pak se informace šířily prostřednictvím lidských sociálních sítí („romské pošty“). V poslední době za pracovníkem docházeli s žádostí o doučování i rodiče dětí, které sice nepropadaly, ale měly horší či průměrné známky. Důvodem byla snaha o zlepšení prospěchu. Podmínkou doučování bylo, že děti samy na doučování chtějí docházet. S rodiči se podepisovala smlouva, ale jinak bylo vše na vlastní iniciativě dítěte. Poslední tři roky měly děti o doučování velký zájem, motivovala je hlavně **jiná forma učení**, než na jakou jsou zvyklí ze školy. Snahou bylo také motivovat děti **pozitivním vzorem**, tedy úspěšnými studenty středních a vysokých škol. Aktuálně studuje jeden chlapec právnickou fakultu, jedna dívka studuje gymnázium, jiná dokončila maturitní obor (nástavba po vyučení).

Aktivity center

Nabídka center byla odlišná. Ve všech centrech bylo nabízeno doučování, ale lišila se podobou volnočasových aktivit. Někde mělo trávení volného času formu organizovaných kroužků, jejichž náplň byla rozmanitá, jinde se aktivity volily podle nálady dětí a měly spíše formu „otevřeného klubu“. V žádném z námi oslovených center nepůsobili dobrovolníci z Univerzitního dobrovolnického centra. Jediné z center, které zmínilo zapojení dobrovolníků, bylo centrum v Hranicích (osoby zaměstnané v rámci dohod na doučování, což pokrylo náklady na cestování).

Zajímavým a odlišným modelem byly aktivity center vzniklých při farách. Pouze v nich, zejména pak v **Měrovicích**, jsme zaznamenali úsilí o naplňování spirituálního rozměru. Setkání v Němčicích probíhala na faře, v Měrovicích přímo v kostele nebo v zimě v sakristii. V obou případech se komunikační partneři snažili především navazovat s dětmi vztah a doučování popisovali jako součást programu, ale spíše po navázání dobré spolupráce. V Měrovicích je podle odhadu 40 % obyvatel romské národnosti. Příklad Romů ze Slovenska je datován do doby po revoluci, kdy se do obce

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

nastěhovala početná rodina Pompů. Tito noví obyvatelé si obci zakoupili starší domy a svépomocí je opravili. Někteří z nich se věnovali/věnují práci v sociální oblasti (např. Mária Pompová, Anton Pompa). Také současní „provozovatelé centra“ patří do místní komunity. Děti navštěvující centrum chodí do kostela zpívat do sboru, pravidelně navštěvují mši. V rámci centra byl také otevřen katechetický kroužek, kde si s dětmi četli biblické příběhy, příběhy svatých a věnovali se náboženským svátkům. Tento model propojili s historií a zeměpisem. V Měrovicích se do dění centra aktivně zapojovali rodiče, kteří pravidelně doprovázeli děti na běžné denní aktivity, účastnili se výletů, zapojovali se do nacvičování vystoupení apod. Zajímavá je také věková struktura návštěvníků centra, která se pohybovala v rozpětí od 6 do 23 let. Na tomto příkladu pozorujeme, jak důležitý je podpůrný prvek vytvořené komunity.

V Němčicích bylo centrum provozováno na místní faře, kde pan farář poskytl „klubovnu“ a také zázemí kuchyně. Na rozdíl od Měrovic byl komunikačním partnerem zmiňován nezájem rodičů o jakékoliv dění v centru. Rodiče se zapojovali jen rámci společných výletů. Děti docházely do centra samy. V obci byly v minulosti zaznamenávány potyčky a napětí mezi místními a romským obyvatelstvem. Podle komunikační partnerky byly děti de facto „posbírány z ulice“, kde se poflakovaly, objevovalo se užívání drog, krádeže. Děti byly spíše mladší, ve věku do 14 let, starší již neprojevovaly o zapojení zájem. Zejména zpočátku byla velká pozornost věnována vyvolání zájmu u dětí. Samotné doučování probíhalo především formou hry a zároveň byla zmiňována potřeba častého střídání aktivit. Spirituální rozměr byl do činnosti centra zahrnut prostřednictvím např. počáteční společné modlitby či vyprávěním o tradicích spjatých s křesťanskými svátky.

V Hranicích doučování probíhalo jak v rámci romského kroužku pod záštitou DDM, tak i v rodinách dětí, které do kroužku docházely. Pro některé děti bylo příjemnější a užitečnější, když se učily doma, kde na to měly větší klid a mohly se lépe soustředit. Frekvence doučování závisela na individuálních potřebách každého dítěte – některé děti měly doučování každý den, možné bylo doučování i o víkendech. Díky projektu se do doučování mohlo zapojit více dětí, bylo uchopeno s vyšší frekvencí a systematicky.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Nejvíce se do doučování zapojovaly děti 1. stupně. Kroužek dále nabízel aktivity v podobě tance, hudby a sportu.

V Uhelné byly doučování a volnočasové aktivity na sebe navazující a byly poskytované v rámci „sítě center“. Tuto síť tvořily aktivity v Javorníku (z důvodu malého počtu dětí zrušeno), Bernarticích, Uhelné a Velké Kraši. Síť pružně reagovala na potřeby dětí, reflektovala jejich dojíždění do školy resp. trávení času před odjezdem autobusu apod. Dětem ze vzdálenějších míst byla poskytována individuální podpora (Velká Kraš). Jednou za 14 dní se pravidelně konal víkendový výlet. Doučování se účastnily hlavně děti navštěvující základní školu, starší děti, pokud chtěly dále studovat, odcházely na internát.

Dopady

Žádné z center nesledovalo dopady doučování u svých návštěvníků. Hodnocení aktivit doučovacích center se odvíjelo na základě intuice či od výčtu jednotlivců, u kterých byl zaznamenán posun, což neumožňuje kvantifikaci. Jediným prokazatelným výstupem projektu je počet dětí, které centrum navštěvovaly.

Projekt přinesl organizacím možnost kapacitního posílení doučovacích nebo volnočasových aktivit. S jeho ukončením některé organizace uvedly, že budou muset činnost utlumit na stav před projektem (NZDM Olomouc, Hranice), jiné uváděly (např. Ester), že prozatím financemi na pokračování aktivit disponují. V souvislosti s kapacitním posílením byla možnost doučování a volnočasových aktivit nabídnuta mnohem širšímu okruhu dětí. V Měrovicích již nebude centrum provozováno ve stávajícím rozsahu, ale jeho činnost bude pokračovat jako dobrovolnická činnost jedenkrát týdně. V Němčicích již centrum provozováno nebude.

4. Závěr

Realizace aktivity předškolních center v sobě snoubila, jak někteří komunikační partneři uvedli, střet tří světů: toho univerzitního, vědeckého, inovativního se snahou o vyvolání změny, s prostou, žitou každodenní realitou sociálně vyloučených osob s etnickým pozadím a nakonec i zaběhnutou realitou

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

tradičních přístupů partnerů projektu, kteří v tématu působí roky. Samotný střet těchto realit považujeme za pozitivní a vlastně za největší přínos projektu, ukazuje totiž mnohé, co běžně zůstává skryto. Například to, jak ambiciózní vize a cíle projektu narážely na limity prostředí, do kterého vstupovaly. Je potřeba si uvědomit, že se projekt vydal do prostoru, který se v podobě sociálního problému utvářel roky, a ukázalo se, že změna vyžaduje mnohem větší systémový zásah a to na mnoha místech současně. Evaluace na mnohé bariéry a jejich propojenost poukazuje, například na nastavení vzdělávacích organizací, sociálních služeb a dalších.

Nejvýznamnějšími faktory pro realizaci projektu byly výběr lokalit a široce definovaná cílová skupina. Výběr lokalit s sebou nesl potíže při realizaci v mnoha oblastech – v personálním obsazení, migraci obyvatel, (ne)zapojení obyvatel bojujících s existenčními potížemi aj. – všechny tyto faktory měly vliv na realizaci aktivit předškolních center v jejich komplexnosti. Všechna tato zjištění mohou být v případě realizace podobného projektu využita pro designování podobných služeb a dalších aktivit.

Všemi aktéry projektu je vnímán pozitivní přínos předškolních center pro děti, které je navštěvovaly. Všechny děti nastoupily do běžných mateřských škol, jejich další dráhy ale nebylo možné sledovat. Vzhledem k délce evaluace a také k jejímu načasování, jsme měli jen omezenou možnost komunikace s rodiči, výstupy z nich nelze považovat za prokazatelné, přesto jsou zajímavou inspirací. Poukázaly na to, jaký pokrok učinily jejich děti v předškolním centru očima rodičů.

Projekt významně posílil kapacity v místech působení (předškolní příprava, doučování, volný čas). Pozitivně hodnotila dopady aktivit předškolních center také dlouhodobě spolupracující mateřská škola. Podle ní předškolní centrum připraví dítě na vstup do běžné mateřské školy, děti se bez problémů začleňují do kolektivu.

Všechny organizace, které chtějí v aktivitě předškolních center pokračovat, by rády nadále užívaly přístup ke vzdělávání dětí Marie Montessori. Jedním z dopadů bylo etablování předškolního centra v Hanušovicích, kde chce na tomto poli organizace Společně – Jekhetane nadále působit. Jejich zástupci spatřují přínos projektu ve větším proniknutí do místní „komunity“ prostřednictvím práce s dětmi.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Projekt umožnil spolupráci center s rodiči a celými rodinami prostřednictvím společného setkávání a výletů. Také na tyto aktivity chtějí některé organizace v rámci možností navázat.

Zajímavým se jeví aktivita organizace Ester, která společné předškolní centrum v průběhu projektu několikrát přesunula – blíže dětem a vytvořila tak jakési „mobilní předškolní centrum“. Totéž se týká vytvoření sítě volnočasových a doučovacích center, která reflektuje potřeby dětí.

Jako evaluátor projektu považujeme za klíčové do takovýchto projektů začlenit průběžnou a dopadovou evaluaci. Průběžná evaluace by poskytla zadavateli včasnou zpětnou vazbu a umožnila by flexibilněji reagovat na řadu drobnějších organizačních záležitostí, dopadová evaluace by nakonec rozptýlila diskuse nad účinností a přínosy projektu, které jsou ponechány napospas diskusím založeným na jednotlivých názorech a intuici. Projekt nevytvářel potřebná data a evidenci, což tato evaluace nemůže za dobu několika posledních měsíců projektu zacetit.

V rámci projektu se etablovalo Univerzitní dobrovolnické centrum, do kterého se registrovalo 300 studentů. V rámci projektu však jejich potenciál nebyl zcela využit. Důvod je nasnadě – velká dojezdová vzdálenost do všech typů center a náklady (nejen finanční) s tím spojené. Výzvou je hledání způsobů motivace studentů, případně i zapojení studentů bývalých, kteří jsou rozptýleni napříč Olomouckým krajem.

Centra vznikající při farách jsou významnou aktivitou v místě. V případě Měrovic je zřejmé, že tato aktivita má komunitní charakter, což je zřejmě důvodem, proč se provozovatel rozhodl v aktivitě pokračovat, již ve zcela dobrovolnickém duchu.

Celkově lze tvrdit, že velký potenciál projektu spočíval ve střetu realit, které bývají oddělené – reality univerzitní, organizací poskytujících (sociální) služby a sociálně vyloučených obyvatel. V tomto směru projekt znamenal velký přínos. Vzájemná zrcadla a zpětné vazby, které v tomto nastavení poskytl, byla prospěšná všem. Mnohem lepší by ale bylo, kdyby tyto projekce byly nějakým způsobem reflektovány, např. důslednou evaluací. Bez chybějící evidence a dat se vedle tohoto pozitivního přínosu objevuje řada spekulací a domněnek, které by bylo možné sledováním dopadu rozptýlit. Evidentní je, že se

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

projekt dotkl mnoha stránek sociálního vyloučení a poukázal na to, že jsou zde potřebné systémové změny a zkvalitnění služeb. Na jedné straně zde působí vnitřní vlivy – pojetí inovativních přístupů, dovednost je implementovat, mnohé tradované stereotypy, zaběhlé způsoby práce, oddělenost kvality a reálného výkonu sociální práce, připravenost na spolupráci, přítomnost řady domněnek a snah hledat konkrétního viníka, mentální mapy opírající se o různé kulturní vysvětlení, ale i mnohé vnější vlivy jako rozsah sociálního problému, zanedbaná primární a sekundární prevence, probíhající migrace osob, nepříznivé sociální a ekonomické charakteristiky lokalit, úroveň spolupráce sociální a vzdělávací oblasti a mnohé další.